
Državni izpitni center

M 0 9 1 5 3 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

FILOZOFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 1. junij 2009

SPLOŠNA MATURA

OCENJEVALNA SHEMA ZA ESEJ (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu esejev, vendar je treba upoštevati, da posamezni eseji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v eseju kot celoti.

0–10 ODGOVOR NE DOSEGA MINIMALNIH STANDARDOV

- 0 Popolnoma nerelevanten odgovor, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje.
- 1–5 Odgovor je le skiciran, ne daje pomembnejših elementov, ki jih zahteva vprašanje, je fragmentaren in večinoma nerelevanten. Gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za povezano besedilo. Skorajda nikjer ni mogoče opaziti seznanjenosti s filozofsko problematiko.
- 6–10 V odgovoru še vedno prevladuje fragmentarnost, če pa že ima zaokroženo zgradbo, je ta le delna in polna miselnih preskokov. Razumevanje danega problema je zelo omejeno. Razvitih je sicer nekaj relevantnih poudarkov, vendar so obrobnji. Odgovor je nejasen in pretežno nerelevanten. Temelji na opisih, če argumenti so, so le nakazani in nerazviti. Kandidatovo poznavanje filozofskih problemov je skromno, fragmentarno in zelo omejeno. Skorajda ne uporablja ustrezne filozofske terminologije. Njegove trditve so nenatančne in večkrat napačne.
Pri odgovoru gre torej največkrat zgolj za obnavljanje drobcev najbolj elementarne šolske snovi in ponavljanje enega in istega.

11–13 ZADOSTNO

Gre za daljše in razmeroma celovito besedilo (meja ni trdna, a odgovori z manj kakor 600 besedami so večinoma prekratki za zadostno obravnavo problema). Odgovor je esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost), sta pa uvod in zaključek še bolj slabo razdelana. Nekatere izpeljave in utemeljitve so že lahko jasne, pogosto pa je odgovor težko razumljiv, tudi zaradi preskokov v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume zelo poenostavljeno. Nerelevantnosti so še očitne, vendar se odgovor že nanaša na vprašanje. Kandidat uporabi nekaj relevantnih pojmov, a jih ne analizira. Naloga je večinoma opisna, kadar pa kandidat argumentira, je argumentacija skromna, površna in pogosto nejasna; naloga kaže samo osnovno seznanjenost s filozofsko problematiko in omejeno razumevanje, uporabljena terminologija in jezik le delno ustrezata filozofski obravnavi problemov. Odgovor kot celota se opira na obnavljanje najbolj splošno znanih dejstev in argumentov, večkrat pa je najti tudi napačne trditve.
Zato je odgovor le zelo poenostavljena predstavitev in rešitev problema. Se pa kandidat večinoma že giblje na najosnovnejši ravni razumevanja in razlage problema.

14–16 DOBRO, A OMEJENO

Odgovor ima najmanj 600 besed, esejistična zgradba je s formalnega vidika dobra; uvod razloži problem in sklep je vsaj praviloma izpeljan iz naloge. Zgradba posamičnih odlomkov je večinoma dobra, je pa semtertja še opaziti preskoke v izpeljavi. Problem, ki ga zastavlja naslov, kandidat razume, kar mu omogoči pregled nad celoto odgovora. Uporablja osnovno filozofsko terminologijo, ki je večinoma relevantna za obravnavani problem. Vendar so pojmi pogosto preprosto sprejeti kot samoumevni, njihova analiza je bolj obrobna, prav tako so lahko v zametkih zaznavni že poskusi povezovanja ustreznih pojmov. Kandidat opis in razlago dopolni z argumenti, vendar so »šolski« in predvidljivi, lahko so tudi zgolj opis znanih argumentov. Kandidat predstavi več pogledov, vendar protiargumentov še ni oziroma so predstavljeni skromno. Je pa opaziti poskus analize nekaterih pojmov in predpostavk vprašanja ter zametke logičnega povezovanja pojmov, iskanja utemeljenih rešitev problemov in vrednotenja nekaterih posledic rešitev.
Esej izraža solidno splošno seznanjenost z ustrezno filozofsko problematiko, kar se kaže v dovolj obširni predstavitvi posameznih pogledov, vendar argumentacija in analiza pojmov še nista v ospredju.

17–19 PRAV DOBRO, A OPAZNE POMANJKLJIVOSTI

Esejistična zgradba je s formalnega in večinoma tudi vsebinskega vidika dobra. Uvod in zaključek sta jasna, jedrnata in relevantna, izpeljave in utemeljitve so skoraj zmeraj logično skladne in razumljive, posamični odlomki so največkrat smiselno zaokrožene celote in so pogosto med seboj dobro povezani. Problem, ki ga zastavlja vprašanje v naslovu, kandidat razume in to razumevanje dobro izrazi s celotno strukturo eseja. Uporabljeni pojmi so skoraj zmeraj relevantni in zadoščajo za smiselno obravnavo problema. Nekaj vpeljanih pojmov je reflektiranih kot filozofsko problematičnih, večkrat je mogoče zaslediti njihovo analizo in vzpostavljanje logičnih zvez med njimi. Nasploh v eseju že prevladuje argumentacija pred povzemanjem stališč. Argumentacija je večinoma dobra in kot posledica samostojnega premisleka. Vendar so lahko nekateri argumenti še pomanjkljivi, nasprotna stališča in protiargumenti pa semtertja niso primerno ali pa sploh niso predstavljeni; nekateri temeljni pojmi so lahko predstavljeni kot samoumevni. Terminologija in jezikovno izražanje sta primerna.

Iz odgovora je razvidna zelo dobra splošna seznanjenost s filozofskimi problemi, tudi njihovo dobro razumevanje, čeprav je še mogoče zaslediti pomanjkljivosti v znanju, razumevanju in argumentaciji. Vendar se kandidat že pretežno giblje na abstraktni ravni razmisleka in abstraktno večkrat povezuje s konkretnim.

20–22 V GLAVNEM ODLIČNO

Poglobljen in argumentiran odgovor na vprašanje z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto argumentacije, ki upošteva tudi protiargumente. Uvod in zaključek sta jasna in jedrnata, z dobro formuliranim problemom oziroma rešitvijo problema. Izpeljave in utemeljitve so logično skladne in povsem jasne, odlomki so zaokrožene celote in so med seboj zelo dobro povezani. V naslovu zastavljeni problem kandidat poglobljeno razume, kar izrazi s poglobljeno analizo pojmov, bogato pojmovno mrežo, lahko pa se tudi že zaveda meja svoje argumentacije (vendar to ni nujno). Včasih vstopa v filozofski dialog z zagovorniki drugačnih stališč in kaže tudi osebni odnos do filozofskih problemov, ki je že rezultat samostojnega razmisleka. Esej kaže zelo dobro splošno seznanjenost s filozofskimi problemi in njihovo zelo dobro razumevanje. Terminologija in jezikovno izražanje sta ustrezna.

Kandidat se že zanesljivo giblje na abstraktni ravni razmisleka in pogosto povezuje abstraktno s konkretnim. Esej še lahko ima kakšno pomanjkljivost, toda pri ocenjevanju je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.

DODATNA NAVODILA ZA ESEJ

(Navodila so le okvirne smernice: kandidat lahko napiše vsebinsko tudi čisto drugačen esej, če je le povezan z naslovom.)

- 1. Razpravljajte o trditvi: Ni mogoče dokazati, da smo nesvobodni, saj vsak dan izkusimo, da smo.**

Poznamo več teorij, ki dokazujejo neobstoje svobode. Med njimi najdemo filozofske spekulacije (npr. Spinozovo filozofijo), deterministične poglede, ki so podkrepljeni z naravoslovnimi spoznanji (npr. teorija kaosa), psihološko-filozofske teorije o določenosti, in različne poglede na družbeno-psihološki determinizem (npr. Marx). Poglavitni očitek determinizmu se glasi, da zanika temelj našega spoznavanja sveta, ki je izkustvo, v tem primeru izkustvo svobode. Najpogostejši zagovorniki obstoja svobode prihajajo iz eksistencialističnega tabora.
- 2. Razpravljajte o trditvi: Trditev, da obstaja nespremenljiva substanca, je metafizična zabloda.**

Tradicionalna metafizika privzame kot temeljni aksiom obstoj subjekta, ki je nespremenljiv, enovit temelj človekove eksistence. Nietzsche nasprotno v svojem nominalizmu priznava zgolj obstoj delujoče sile, spontanosti oziroma volje do moči, za katero se ne skriva še neki nespremenljiv temelj spontanosti. Po njegovem mnenju uporabljajo idejo subjekta šibki za upravičevanje svoje šibkosti. Hume iz empirističnih izhodišč dopušča poznavanje obstoja jaza kot zgolj prepleta čutnih podatkov, ne pa tudi nespremenljivega jaza.
- 3. Razpravljajte o trditvi: Duh ni nič drugega kakor stroj.**

Gre za materialistično oziroma v sodobni filozofiji duha predvsem fizikalistično trditev: duševna stanja niso nič drugega kakor fizikalna stanja možgan. Poleg eliminativnih fizikalistov to trditev zagovarjajo behavioristi (pri katerih poznamo različne enačice materialističnega monizma), pa tudi funkcionalisti. Verjetno največjo težavo materialističnega monizma predstavlja obstoj kvalij oziroma čutnih kvalitete, za katere nekateri menijo, da jih ni mogoče pomensko oklestiti na fizikalne lastnosti, in ki torej dokazujejo samolasten obstoj duha.
- 4. Razpravljajte o trditvi: Če mislimo, da kaj vemo, brez dvoma živimo v zmoti.**

Gre za skrajno skepticistično trditev, ki je tako rekoč nihče zares ne zagovarja, čeprav jo mnogi napol sprejemajo. Trditev je predvsem izziv za razmislek o mnenjih, da vednost obstaja. Premisliti je namreč treba, ali viri vednosti (razum, čutila, čustva, jezik, avtoriteta itd.) zares zagotavljajo oblikovanje vednosti. Pri tem je seveda treba analizirati pojem vednosti. Klasična analiza se glasi, da je vednost resnično upravičeno prepričanje, kar pa ni edino mogoče pojmovanje vednosti.
- 5. Razpravljajte o trditvi: Jezik stvarnost sicer odslikuje (je slika sveta), jo pa za človeka tudi oblikuje.**

Gre za vprašanje odnosa med svetom, duhom in jezikom. Klasično, predvsem v stari Grčiji, so filozofi menili, da duh in jezik zgolj odslikujeta stvarnost. Po Aristotelovem mnenju je recimo zaznavanje privzemanje forme zaznanega predmeta, jezik pa to dejstvo zgolj odslika. Za Platona je jezik dokaz za obstoj idej, saj splošni jezikovni izrazi odslikujejo ideje. Temu nasprotujejo filozofi, ki menijo, da imajo slovnične kategorije in nasploh jezik s svojim pomenskim razlikovanjem pomembno vlogo v oblikovanju sveta, kakor se nam le-ta kaže. Tako npr. Whorf trdi, da je zaznavanje časovnih odnosov posledica jezika, ki vsebuje slovnične kategorije časa. Kulture z brezčasovnimi jeziki časa v našem smislu ne poznajo linearnega nizanja dogodkov.
- 6. Razpravljajte o trditvi: Cilj znanstvenih teorij ni spoznati svet, temveč so zgolj nepopolno sredstvo za napovedovanje prihodnosti.**

Trditev najdemo v sodobni filozofiji znanosti v razpravi o statusu znanstvenih teorij. Tako imenovani realisti glede znanstvenih teorij dokazujejo, da imamo dobre razloge za mnenje, da se znanstvene teorije nanašajo na stvarnost in da se v svojih opisih vse bolj bližajo resničnosti. Tako so recimo današnje teorije o sestavi atoma resničnejši opisi same stvarnosti kakor so bile prve teorije o atomu, recimo Daltonova. Instrumentalisti glede znanstvenih teorij to zanikajo in dokazujejo, da so znanstvene teorije matematični modeli, ki se zgolj logično-matematično skladajo z opazovanimi podatki, ne govorijo pa o sami stvarnosti. Funkcija teorij je zgolj napovedovanje prihodnjih opazljivih dogodkov.

- 7. Razpravljajte o trditvi: Edino telesno ugodje lahko vodi do dobrega življenja.**
Gre za vprašanje, kaj je dobro oziroma dobro življenje. To je problem etike vrlin, ki morale ne pojmuje kot razmislek o moralnih normah (kakor to najdemo v klasičnih filozofijah morale), temveč pogosto kot vprašanje, pod kakšnimi pogoji človek najboljše uspeva. V tem smislu je v etiki vrlin dobro razumljeno kot uspevanje človeka, se pravi, kot razvijanje njegovih zmogljivosti. Tako je npr. za Aristotela dobro življenje tisto, v katerem se človek razumno udejstvuje, ker je človek razumna žival. Lahko pa dobro razumemo preprosto kot neko telesno stanje, npr. kot telesno ugodje. Ob tem se lahko zastavi vprašanje, ali je dobro zmeraj tudi moralno.
- 8. Razpravljajte o trditvi: Morala med svoje temeljne zahteve vključuje tudi upoštevanje in uresničevanje lastnih interesov.**
Moralni egoisti menijo, da je altruizem filozofija morale, ki vodi v uničenje posameznika in družbe, saj od posameznika zahteva samožrtvovanje za interese drugega. Več razlogov govori v prid moralnemu egoizmu, ki kot temeljno moralno normo postavlja samouresničevanje in v tem smislu zadovoljevanje lastnih interesov. Klasične filozofije morale temu iz različnih izhodišč nasprotujejo. Mnogi tudi menijo, da egoizem in altruizem nista izključujoči izhodišči, kakor to prikazujejo moralni egoisti.
- 9. Razpravljajte o trditvi: Ker vrednote sami izbiramo oziroma je od nas odvisno, kaj bomo imeli za vrednoto, je vse dovoljeno.**
Kant meni, da nekatera dejanja absolutno niso dovoljena kot moralna, medtem ko so druga absolutno in univerzalno zapovedana kot moralna. Utilitaristi menijo, da se vrste dejanj lahko spreminjajo glede na okoliščine, če le prinašajo srečo. Oboje sledi iz razumnega uvida v naravo morale, pri čemer so ti uvidi za Kanta in za utilitariste univerzalni, za Kanta pa dodatno absolutni. Ta pogled na moralo izhaja iz podmene o razumnosti kot človekovi esencialni lastnosti. Ker eksistencialisti zanikajo obstoj človekovega bistva in priznavajo zgolj svobodo, se zdi, da zavračajo obstoj slehernih vrednot in vsakršne odgovornosti.
- 10. Razpravljajte o trditvi: Edini cilj oblasti je zaščititi naravne pravice človeka.**
Gre za problem utemeljitve oblasti in za vprašanje odnosa med posameznikom in oblastjo. Locke kot zagovornik obstoja naravnih pravic človeka (pravice do življenja, lastnine, svobode, enakosti pred zakonom) ob hkratni podmeni o dobrodušni naravi človeka vidi oblast zgolj kot nepristransko avtoriteto, katere edini namen je zaščita človekovih naravnih pravic. Vprašanje pa je, ali je smiselno govoriti o obstoju človekovih naravnih pravic. Mnogi se s tem iz različnih razlogov ne strinjajo. Pogosto izrečena kritika te teorije se glasi, da gre zgolj za ideološko upravičevanje obstoječega stanja privilegijev in odnosov moči.
- 11. Razpravljajte o trditvi: Enakost ne more biti merilo pravičnega ravnanja, saj ni pravično, če različne ljudi obravnavamo enako.**
Gre za vprašanje odnosa med pravičnostjo in enakostjo. Enakost je lahko merilo pravičnega ravnanja, če enake ljudi obravnavamo enako. Enakost pa seveda ne trdi, da moramo vse ljudi obravnavati enako. Upoštevanje relevantnih razlik je v nekaterih kontekstih lahko bistvo pravičnosti.
- 12. Razpravljajte o trditvi: Če kršilca zakona kaznujemo, smo še slabši kakor on: on morda ni hotel nikomur škoditi, mi pa njemu škodimo namenoma.**
Utemeljitev kazni je bila tradicionalno ena od velikih nalog filozofije. Utilitaristični prijem našteva vrsto ciljev, ki naj bi jih kaznovanje doseglo, denimo preprečevanje, zastraševanje, prevzgoja, retributivisti pa trdijo, da kazen ne terja posebne utemeljitve, saj je hrbtina stran zakona.
- 13. Razpravljajte o trditvi: Največja tolažba v nepopolnosti človekove narave je, da niti bogovi ne morejo vsega. (Plinij)**
Če obstaja več bogov, se med sabo omejujejo, torej niso vsemogočni. Ali so potem sploh še bogovi? Naloga kandidatov je razmisliti o pojmu boga v povezavi s politeizmom in o odnosu človeka do boga.

14. Razpravljajte o trditvi: Če bomo vse podredili razumu, ne bo v naši veri nič skrivnostnega in nadnaravnega. Če pa bomo kršili načela razuma, bo naša vera nesmiselna in smešna. (Pascal)

Naslov zavzema srednje stališče med tistimi, ki pravijo, da je vera stvar razuma, in njihovimi nasprotniki, recimo Tertulijanom, ki pravi, da je ravno absurdnost razlog za verovanje. Pascal poudari, da bo takšna vera ne samo nesmiselna, marveč tudi smešna, po drugi strani pa ji tudi razum odvzame njeno mističnost, ko jo uokviri v svoje kategorije in dokaze. Naloga kandidatov je raziskati naslovno stališče s prikazom argumentov vseh treh stališč, ki jih je razvila tradicionalna razprava o odnosu vere in razuma.

15. Razpravljajte o trditvi: Religiozna prepričanja so človekove utvare.

Obstajajo različne teorije, ki verska prepričanja označujejo kot utvare. Freud in podobno Nietzsche vidita v veri nekakšen pripomoček tistih, ki niso dovolj močni, da bi živeli avtonomno in samozadostno. Marx in Feuerbach vidita vero kot sredstvo, s katerim človek v domišljiji uresničuje tisto, česar v obstoječi družbi ni, čeprav po možnosti to je. Hume vidi v dokazih za božji obstoj in na njih utemeljenih verskih prepričanjih logično zmoto. Vprašanje seveda je, ali lahko religiozna prepričanja in čustva omejemo zgolj na utvaro.

OCENJEVALNA SHEMA ZA KOMENTAR BESEDILA (0–22 točk)

Navedeni opisi v shemi ustrezajo večjemu delu komentarjev, vendar je treba upoštevati, da posamezni komentarji lahko vsebujejo lastnosti z različnih ravni. V takšnem primeru je treba presoditi, kateri element oziroma lastnost prevladuje v odgovoru kot celoti.

0–10 ODGOVOR NE DOSEGA MINIMALNIH STANDARDOV

- 0 Popolnoma nerelevantna naloga, če je že najti kaj relevantnega, gre za naključje. Očitno je, da kandidat dela ne pozna.
- 1–5 Komentar je fragmentaren in večinoma nerelevanten, toda v njem je kljub temu najti kakšen element razumevanja besedila. Očitno je, da kandidat dela ne pozna. Prav tako gre za postavljanje miselnih fragmentov enega ob drugega, ne pa za celovit komentar.
- 6–10 Komentar deloma že ima zaokroženo zgradbo, razumevanje izbranega dela je omejeno, razvitih je nekaj ustreznih poudarkov, vendar je najti še veliko nerelevantnosti.
Poznavanje dela ima resne pomanjkljivosti.

11–13 ZADOSTNO

Odgovor je že esejističnega tipa (zgradba, celovitost, zaključenost). Probleme, ki jih odpira odlomek, kandidat razume, vendar na zelo nizki ravni, saj je njegovo poznavanje dela zelo površno. Veliko je nerelevantnosti, vendar se odgovor deloma že nanaša na dani odlomek, deloma pa je lahko zgolj njegova parafraza. Vpelje nekaj ustreznih pojmov, vendar jih ne analizira. Odgovor je pogosto preprost opis filozofskega problema iz odlomka ali morda celo preprosta obnova celotnega dela. Če poskuša z argumentacijo, je ta bolj opisna.
Kandidat delo pomanjkljivo razume na najosnovnejši ravni.

14–16 DOBRO, A OMEJENO

Poznavanje dela je brez večjih pomanjkljivosti in na osnovni ravni kandidat delo tudi razume. Naloga ima dobro strukturo in je brez večjih preskokov v izpeljavi; odgovor je večinoma relevanten, toda opisi in razlage so ponekod še slabo razviti; kandidat poskuša analizirati nekatere pojme, morda vzpostavi tudi nekaj povezav med njimi, vendar analizo pogosto nadomešča opis in povzemanje ali parafraziranje trditev iz komentiranega besedila.
Kandidat delo dobro pozna in dobro predstavi vsebino, ki se navezuje na odlomek.

17–19 PRAV DOBRO, A Z MANJŠIMI POMANJKLJIVOSTMI

Obravnavano delo dobro pozna in razume, filozofski problem iz odlomka umesti v kontekst dela; razlaga in argumentacija sta jasni in razumljivi, temeljni pojmi so opredeljeni. Kandidat pozna celotno delo, razume bistvene filozofske probleme, ki jih delo, zlasti pa navedeni odlomek odpira, in jih tudi razlaga v tem okviru. Še vedno je mogoče najti kako nerelevantnost in neutemeljeno trditev, še so lahko napake v izpeljavi ali nejasnosti, vendar pa so na tej ravni to obrobnejše pomanjkljivosti.
Kandidat delo zelo dobro pozna ter zna dobro razložiti in analizirati temeljne probleme odlomka in dela.

20–22 V GLAVNEM ODLIČNO

Dober odgovor z analizo pojmov in razvito pojmovno mrežo, z jasno in koherentno črto razlage in argumentacije, upošteva (vsaj implicitno) tudi drugačne poglede. Kandidat ima zelo dober pregled nad celotnim besedilom in ga komentira s pojmovnim aparatom, ki je razvit v besedilu. Vstopa v dialog z avtorjem dela ter razvija in utemeljuje tudi svoja stališča. Lahko obravnava avtorja tudi širše z vidika filozofske tradicije. Seveda je treba upoštevati starost kandidatov in dejstvo, da so se s filozofijo ukvarjali samo eno leto.
Kandidat delo zelo dobro razume, temeljito obravnava vse vidike danega odlomka in semtertja celo vstopa v dialog z avtorjem.

DODATNA NAVODILA ZA KOMENTAR BESEDILA

(Gre samo za okvirna navodila, za pravično ocenjevanje pa je nujno, da ocenjevalci vnaprej obnovijo svoje poznavanje nadrobnosti besedila, saj je prav to bistvena odlika ene vrste komentarjev.)

1. PLATON: DRŽAVA

Odlomek nadaljuje Platonovo pojasnitev, zakaj se filozofi vladarji ne smejo posvečati samo filozofiji, s katero imajo največ veselja. Njej se lahko povsem posvetijo samo tisti filozofi, ki so to postali po lastni volji brez pomoči države, tisti pa, ki so bili deležni najboljše vzgoje v zamišljeni državi, so ji dolžni vladati, ko jih za to določi žreb. Imajo sicer težave, ker se morajo znova navaditi na praktično življenje, a zaradi poznavanja idej in predvsem ideje dobrega lahko razumno vladajo (ali kakor pravi: "vanjo – idejo dobrega mora upirati pogled vsakdo, kdor hoče razumno ravnati v zasebnem in javnem življenju".)

2. ARISTOTEL: NIKOMAHOVA ETIKA

Gre za odnos npravstvenih in intelektualnih vrtilin. Aristotelova teza je, da je intelektualna vrtilina pametnost, phronesis, neločljivo povezana z npravstvenimi vrtilinami. Slednje nam povedo, kaj je cilj, h kateremu težimo, pametnost pa, kako ta cilj v danih okoliščinah doseči. Tako da konkretno npravstvena vrtilina potrebuje intelektualno, da bi se lahko uresničila, in intelektualna npravstveno, da bi imela cilj, h kateremu bo težila. Komentar bo torej moral pokazati na to bistveno značilnost vrtiline, ki predvideva preplet npravstvenega in intelektualnega elementa.

3. DESCARTES: MEDITACIJE

Odlomek je začetka prve meditacije, v kateri Descartes vzpostavi svoje razumevanje vednosti kot absolutne gotovosti in nato z metodičnim dvomom ugotavlja, ali takšno vednost tudi poseduje. Sprva ugotavlja, da vsa njegova dotedanja mnenja ne predstavljajo vednosti, ker se ob njih poraja dvom, ki četudi je malo verjeten oziroma z, Descartesovimi besedami, »tako rekoč metafizičen«, pač izpodmakne trdnost gotovosti. V nadaljevanju analize Descartes prek cogita kot prve točke gotovosti ponovno vpelje matematično vednost, nato vednost o razsežni stvari in seveda vednost o obstoju boga. Pri tem uporablja jasnost in razločnost kot merilo, ki mu morajo zadostiti vsebine duha, da bi se mogle sprejeti kot vednost.

4. KANT: KRITIKA PRAKTIČNEGA UMA

Kandidat razvije Kantovo pojmovanje kategoričnega imperativa in nanj naveže koncepta dolžnosti in svobode. Dolžnost, ki nas osvobaja naključnih empiričnih določil (subjektivnih vzrokov), sili človekovo voljo in delovanje k spoštovanju moralnega zakona in tako nadomešča naravno nujnost, v sferi praktičnega gre namreč za nujnost, ki izvira iz uma samega (intelektualna prisila). Kandidat nadaljuje s Kantovim pojmovanjem svobode: če je volja neodvisna od vsakršne materije oz. zaželenega zakona, je negativno svobodna, kolikor je podvržena lastni zakonodaji uma, pa pozitivna.

5. NIETZSCHE: H GENEALOGIJI MORALE

Nietzsche v prvi knjigi izpeljuje, da obstaja temeljno nasprotje med moralo močnih in moralo šibkih. Prvi, imenitniki, vzpostavijo opozicijo med dobrim in slabim, drugi, šibki, pa moralno mislijo le posredno. Ker imenitnike označijo za zle, so posredno potem oni sami dobri. Naloga kandidatov je celovito predstaviti Nietzschejevo analizo genealogije morale in vstaje sužnjeve v morali.